

Saada tehneeksi ~ *tehneen* -rakenne suomen murteissa

MARJATTA PALANDER

1. Johdanto

Suomen kielessä käytetään *tulla*-verbin yhteydessä passiivin 2. partisiipin translatiivia ilmaisemassa satunnaista tekemistä (*tuli lähdeyksi, tulee otetuksi*). *Saada*-verbin yhteydessä vastaavalla muodolla ilmaistaan loppuunsaatettua tekemistä (*sai ajetuksi, sain kerrotuksi sen*). Laajalti kansanmurteissa translatiivimuotoisen partisiipin rinnalla tai sen sijasta on käytössä partitiivi (*tuli lähdeettyä, sain kerrottua*), jonka kielilautakunta hyväksyi v. 1973 kirjakielenkin.

Tulla- ja *saada*-verbeihin voi liittyä myös aktiivin 2. partisiipin translatiivimuoto. Tällöin *tulla*-verbi taipuu persoonamuodoissaan (*tulin lähteneeksi* jne.), samoin *saada*, jonka finiittitaivutus on mahdollinen passiivisen partisiipinkin yhteydessä. E. N. Setälä mainitsee lauseopissaan *saada tehneeksi* -rakenteesta esimerkin *Tuskin hän sai sen sanoneeksi, kun — —* (1880: 45). Nykysuomen sanakirja luettelee (s.v. *saada*) useita vastaavanlaisia tapauksia, mm. *En saanut pitäneeksi suutani kiinni; Saivat sanoneeksi; Kun olette saaneet syöneeksi* [harv. *syöneiksi*]; *Sai tempautuneeksi pitelijän käsistä*. Nykysuomen sanakirjan mukaan *saada*-verbiin liittyvä passiivin 2. partisiipin translatiivimuoto on mahdollinen vain intransitiiviverbistä (*Ei saanut kärepsiltä nukutuksi; Sai lähdeyksi*). Alkuaan tällaisen rakenteen partisiippina on kuitenkin ollut transitiiiverbi (*saan työn tehdyksi*), joka on jäsentynyt predikatiiviadverbiaaliksi. Kun finiittiverbin objekti on siirtynyt määrittämään partisiippia (*saan tehdyksi työn*), on tullut mahdolliseksi objektittomankin rakenteen käyttö. (Ikola 1959: 51–52.)

Vaikka kirjakielen kuvauksissa 2. partisiipin aktiivi- ja passiivimuodot esitetään *saada*-verbin yhteydessä rinnakkain, vaihtoehtoisina, kansankielessä *saada tehneeksi* ja *saada tehdyksi* -rakenteiden levikissä on selvät alueelliset erot. Käsittelen seuraavassa *saada tehneeksi* -rakenteen käyttöä murteisamme ja otan tarkasteltavaksi myös osin tämän rinnalla esiintyvän *saada*

tehneen -tyypin, josta partisiipin *n*-loppuisuus on edelleen yleistetty passiivimuotoisiin partisiippeihin.

2. Kolme rakennetyyppiä

2.1. *Saada tehneeksi* -rakenteen levikki hahmottuu oheisista esimerkkipoiminnoista. Olen yhdenmukaistanut ja karkeistanut eri lähteistä saatujen tapausten tarkekirjoitusta. Tiedot, joista lähdemaininta puuttuu, ovat omista kenttämuistiinpanoistani. Ryhmittelen esimerkit murrealueittain.

Itäiset savolaismurteet:

KONTIOLAHTI *ei suanna ottaneeks* mukkaan (SMSA E. J. Hyvärinen 1907) | LIPERI siinä *sae* pyssyysäs sittä *latanneeks* (Palander 1983: 6); *saihal lähteneeks* | KIIHTELYSVAARA No nyt kun nää kivet *suaitiil latjanneeks* (Ruoppila—Soutkari 1968: 92); Kaks ja puol' syltä minä *sain kaivañneeks* [kaivoa] (Nirvi 1974 — 81: s.v. *kaivaa*); Ja sitte kun se *sai* kaikki sarvet *imenneeks* (Forsberg 1988: 245) | RÄÄKKYLÄ sitten kun *suatiin* ahos *puineeks* (MA Katrimaija Lehtinen 1981) | TOHMAJÄRVI myö *ei suahan* niitä luokoja *korjanneeks* (SMSA R. E. Nirvi 1949) | KITEE ruppiivat *suamaan tukeneeks* [talon]; [saiivat] lattiit ja uunit *tehneiks* (MA Marjatta Vasara 1967—68) | RUSKEALA kum potafit *saen keittäñneeks* (Kettunen 1930: 201) | KESÄLAHTI kyllä siinä *sai* nii siististip *pelanneeks* (MA Anni Piikki 1981); kun *ei saak kyyristänneeks-kää* (SKNA 4530: 2).

Savonlinnan seudun välimurteet:

SAVONRANTA sitte ku se, *suatii, kuvvittanneeks* ja *ommelleeks* ni sitte se kiännettiin [lapikas] (SKNA 8787: 2) | ENONKOSKI *saehan* ne sitä kuumetta *laskeneeks* (SKNA 3521: 1) | SÄÄMINKI äit ku *sai syöttäneeks* ja *laittaneeks* kuivaks [lapsen] (MA Marjatta Vasara 1971) | KERIMÄKI ja sitten ku *sai viskanneeks* ni sitte (Yli-Luukko—Yli-Paavola 1987: 46).

Pohjois-Savon murteet:

MAANINKA kyllä myö tullaan, kun *syöneeks soahaan* (SMSA A. Rytkönen 1925) | LEPPÄVIRTA sitte ku *suatiin kylype... kylypeneeks* ni sitte lähettiin, tanssimaa (LA 722/172) | HEINÄVESI iltasella *saen syöneeks; suap* kiinni' *ottaneeks* (MA Eine Kortelainen 1975—80) | RANTASALMI ne *suap* sem meleen *tappaneeks* [siian] aena sukupuuttoo.

Etelä-Savon murteet:

JUVA Ku *suat syöneeks* ni herkii pois (SMSA K. Kontio 1938); eiks se lieh heinäjä jos *suap olleeks* (SMSA A. Inkilä 1938) | MIKKELI Sitte *saivat syöneeks* (Paasonen 1890: 210); *saeks* ne sielä [saunassa] *pesneeks* (Mielikäinen 1981: 252) | SULKAVA ne ku *sae laettanneeks* (Mielikäinen 1981: 203); *suatii*

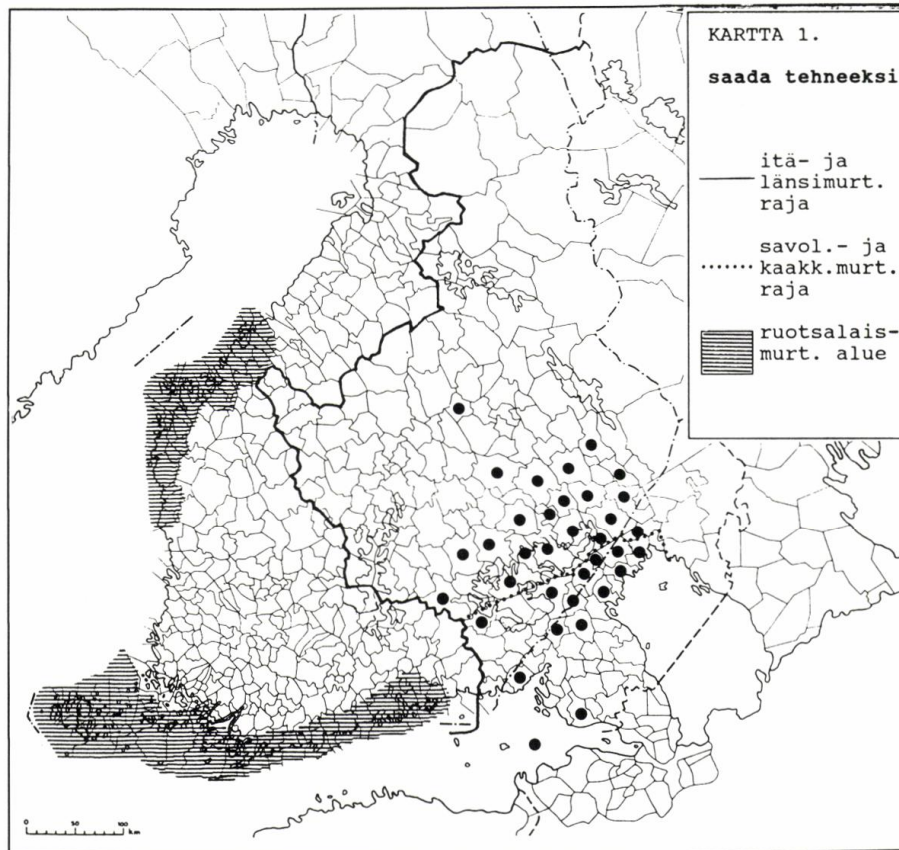
läjjä [’läjä’] *viskanneeks* (MA Kari Tolvanen 1967) | PUUMALA ja ko se *sua-tiin puineeks* (SKNA 1613: 1) | MÄNTYHARJU Sitkun soolj *soanu kysyneeks* äijin voimiset (SKMK II: 222).

Kaakkoismurteet:

SAVITAIPALE vai *eik* sitä [opiskelua] *soah hylänneeks* millokoa (MA Kyllicki Torkkeli 1977); olem meä kuulna semmosii et *ei soa huutaneeks ei soa hoastaneeks* ei mitää (SKNA 3485: 1) | SORTAVALA ku tämän [tien] *sae tehñneeks*; sit *sain* se taekinan *alustañneeks* (MA Helka Pyykkönen 1983) | UUKUNIEMI sitä *eivät* ehkis [’edes’] *sua sahhuuttanneekskaa* (MA Sirkka Tuunanen 1971–72) | SAARI työ *ette sua hieroneeks* (SKNA 4291: 1) | PARIKKALA Sit ku *saivat myöneeks* sen lapsen (Juusela–Paunonen 1978: 141); mujek ku *sai kuteneeks* (SKNA 606: 2) | JAAKKIMA *eikä suant syöneeks* paljo mittiä (Ruoppila 1956: 90) | KURKIJOKI heti löysinki jäniksej ja sen *sain ampuniekse* (Heikki Leskinen 1963: 281) | JÄÄSKI–KIRVU–RAUTJÄRVI–RUOKOLAHTI Ko *saap* hevone *syöneeks* (Lönnbohm 1879: 79) | KIRVU *Saik* se *lähteneeks* (SMSA M. Kymäläinen 1933) | SÄKKIJÄRVI poishan nuo *saivat* ne *hävittäñneeks* (SKMK II: 236) | VPL. UUSIKIRKKO ko mie *sai* aamul *luvananneeks* heile (SMSA A. Kontunen 1955) | SEISKARI *ei saanu, tappaneeks* ku ei ollu mittiä asetta (LA 853/237).

Yli puolessa tapauksista partisiippimuoto on transitiivinen. Intransitiiviesiintymistä osa on sellaisia, joissa objekti voisi tulla kyseeseen mutta jotka näissä tapauksissa ovat objektittomia (Kesälahti *siinä sae pelanneeks*; Heinävesi *saen syöneeks*). Puhtaasti intransitiivisia partisiippejakin on useita, esim. Liperi *saihal lähteñneeks*; Leppävirta *sua-tiin kylpeneeks*; Juva *jos suap olleeks*; *sai kuteneeks*. Huomiota murre-esimerkeissä kiinnittää erityisesti se, että vaikka partisiippi on aktiivissa, *saada*-verbi voi olla passiivimuotoinen: *sua-ttiil latjanneeks*; *sua-tii kuvittanneeks ja ommelleeks*; *kun [me] syöneeks soahaan*. Aineistossani vain yksi partisiippi on monikollinen (Kitee [*saivat*] *tehneeks*).

Saada tehneeksi -rakenne on kansanomaisen varsin yhtenäisellä alueella savolaismurteiden kaakkoisosissa ja kaakkoismurteiden pohjoislaidalla (kartta 1). Vain Maaningan, Vpl. Uudenkirkon ja Seiskarin yksinäistapaukset ovat selvästi tämän vyöhykkeen ulkopuolelta. Rakenne ei kuitenkaan esiintymisalueellaankaan ole yksinomaisen, vaan sen rinnalla esiintyvät *saa-da tehdyksi* ja *saada tehtyä*. Alueen eteläosissa vaihteluun tulee mukaan vielä neljäs tyyppi, *saada tehneen*.

2.2. *Saada tehneen* -rakennetta tavataan osissa savolais- ja kaakkoismurteita. Sen levikki osuu lähes täysin loppu-*n:n* katoalueelle, mistä johtuu, että tällainen aktiivin 2. partisiippi ääntyy useimmiten vokaaliloppuisena. *Tehneen*-tyyppinen partisiippi voi liittyä myös *tulla*-verbiin. Tällaisista rakenteista on murteittain seuraavia tietoja.

Itäiset savolaismurteet:

KITEE Kohan mie *saan* homman *tehneek* [!] (Hukka 1989: 177) | KESÄ-LAHTI *eikä* mie *ois* niim paljo *suanus siästäneem* mutta (MA Katrimaija Lehtinen 1982); *oisit* sie *suanu antaneiskii* (MA Anni Piikki 1981).

Savonlinnan seudun välimurteet:

SAVONRANTA jossa *sai* hyvästi, *kiäräsee* sen; se on sitten tuota vaikeemp *suahav vierottunneem* pois [lapsi rinnasta] | SÄÄMINKI seisakola *ei suan niitänneen* ku silleempijä kohtija; taisin *tullav valjastanneem* monta [kertaa] (MA Marjatta Vasara 1971) | KERIMÄKI mite hyö *lies soanu* häne *säilyttännee* (Yli-Luukko—Yli-Paavola 1978: 15); isä *sai* sitte pakko-ostola, tuota *ostanneen* | PUNKAHARJU kohta jo *suavat kylövännee* (Vuoriniemi 1947: 132); *ei* sitä *suanuk kuataneem* millää.

Etelä-Savon murteet:

JUVA enneko minä *sae* sel lehmä *lypsännee* se jo tul' (Inkilä 1938: 28); en-

ne ku sen *sae* metästä *tehneen* ni (SKNA 2953: 1) | SULKAVA toessissa pae-
kossa *tul' nähneen*, näläkee (SKNA 2696: 1) | PUUMALA aina ko *suatii* ahos
puinee (Mielikäinen 1981: 203); et ne *sai kiertänee* hyväst [pyykit] (SKNA
13023: 1) | ANTTOLA kyllä se hyväst *sai huastannee*; niillä *sai takonnee* (Mie-
likäinen 1981: 203).

Lemin seudun välimurteet:

TAIPALSAARI siin *sai polttanee* pieniä kuivia katkottuja, risumpätkiä (JoY
230); ni *saivat kääntänee*, luonnoheinämuatakii nuri (JoY 231) | SAVITAIPALE
eikä [sairas] *soant hoastannee* kelvo; näil *soap* jotai *ommelnee* (MA Kyllikki
Torkkeli 1977–79) | LEMI se *ei soant syönnie*; *eivät soat tehnie* tarvistoa
[lehmät] (SMSA V. Ruoppila 1936).

Sortavalan seudun välimurteet:

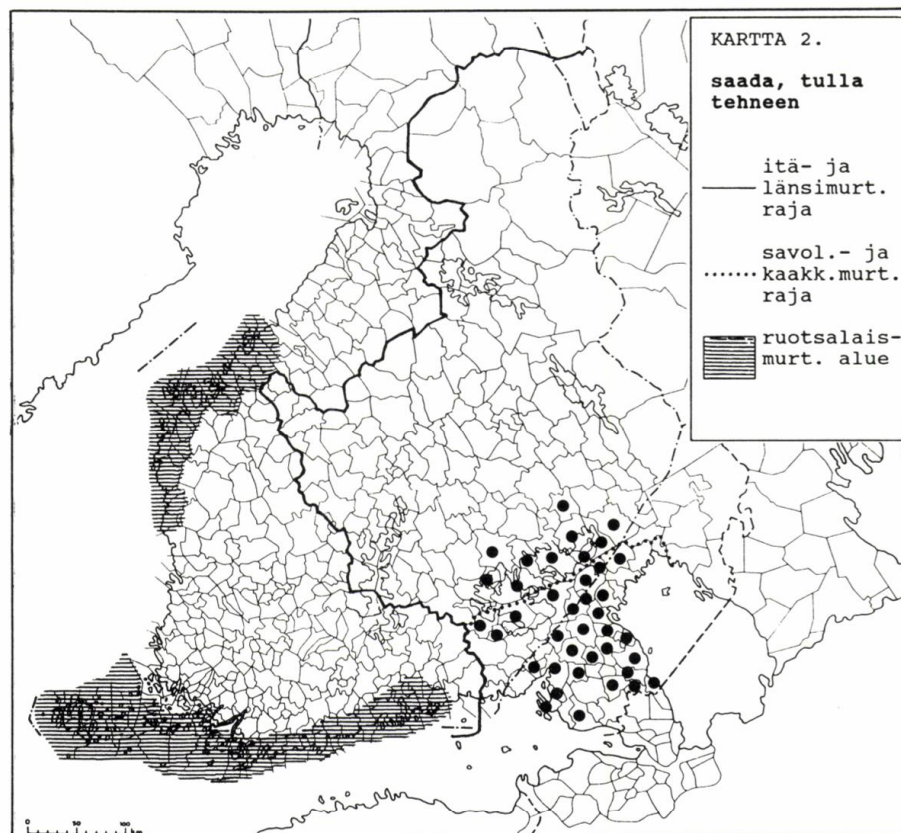
UUKUNIEMI hyvä ko *sae oksentannee* ko niin_ol ilkii olo; jotten *tullu pan-
nee* kovempaa [radiota] (MA Sirkka Tuunanen 1969–70).

Varsinaiset kaakkoismurteet:

SAARI *eihä* sitä paksulta *suant kyntänee* (SKNA 8924: 1); meijä mummo
tul' päevälle olneen ni kolomekymmentäkuus vuotta leskenä | PARIKKALA
Ko *saivat* ahoksen *puineen* ja *viskanneen* (Hannikainen 1886: 131) | SIMPELE
ku sen *sai purasnee* [karhu] (SKNA 8496: 1) | KURKIJOKI mie ko peäsin sit
sain soittanee se virre värssyn (SKNA 4244: 1) | HIITOLA *ei* se *soant syönni*
[’ei voinut syödä’] niil hampailloa (Virtaranta 1964: 333) | KAUKOLA Ja heä
ku *sai syönie* ni heä läks sitä jauhosäkkii ehtimeä (SKMK II: 331) | KIRVU
ko mie *en saant* liharuokaa *syöneeni* (SKNA 1107: 1); *en saant yrittänee*
(SMSA M. Kymäläinen 1933) | JÄÄSKI se ku *saap* mita *ottanee* (Sirelius
1894: 34) | RUOKOLAHTI ko *sai* nääs laps *syntynee* (MA Anna Mutka
1980–81); sit ko *soatii* kesantot *kyntänie* ni siit se alko (Karhu 1987: 93) |
JÄÄSKI–KIRVU–RAUTJÄRVI–RUOKOLAHTI *En saant kysynee*; Veikko män-
nöö ottoo, ko *saahaa kylpenee* (Lönnebohm 1879: 79) | VAHVIALA ja mie
n_en *saant syönee* sitä (SKNA 2402: 1) | VIIPURI ko *saatii, syöttänee* ja koh-
vit (MA Riitta Viialainen 1985) | ANTREA ne *ei saa* ennää tillaa *pitänee*
(SKNA 1887: 1) | VUOKSEN RANTA sit ko *saivat syönee* sit vast alko, tarina ja
porina kuuluu (SKNA 2995: 2) | RÄISÄLÄ Tuo kask o nii kanteikkuo jot *ei*
sitä *soa kyntänie* (Ruoppila 1984: s.v. *kannakko*) | KÄKISALMI paljo niitä sit
soatii siel, hieka sejas viel *tappanie* [lohia] (SKNA 1734: 1) | VPL. PYHÄJÄRVI
näytäpäs mite sie oikei *sait lyönie* sitä karhuu (SKMK II: 316) | HEINJOKI *ee*
mie *saa pitänee* nyttekää (MA Irma Nissinen 1977) | JOHANNES *saimpas* mie
männee hänel nyt jot leikkaamaa (Virtaranta 1982: 226) | KOIVISTO *em* mie
saant mittää tehnee (SKNA 1734: 2) | VPL. UUSIKIRKKO mie n_en *sais* mus-
taa kohvii *juonee* (MA Mirja-Liisa Heininen 1969–70) | VALKJÄRVI enneko
saan nukkunee (Ruoppila 1955: 99) | SAKKOLA–METSÄPIRTTI laps *ei saa*

imenee yhtää (Ruoppila 1984: s.v. *saada*) | SAKKOLA *ei soa* joka aika lapse voatteilakkoa *pesnie* (SMSA L. Hakulinen 1924) | RAUTU leäkär meäräs Viipurii mut, ko se *ei soant* niin kauvan *käynee* (SKNA 2282: 1); jos *ei kuka sua syönie* nii *ei se sua tehniengiä* (SMSA H. Onttonen 1956).

Saada, tulla tehneen -rakenteen levikkialueen pohjoisimmat pitäjät, Savonranta ja Kerimäki, kuuluvat Savonlinnan seudun välimurteisiin (kartta 2). Itäisissä savolaismurteissa *tehneen*-partisiippia tavataan vain murreryhmän lounaiskulmassa Kesälähdellä ja Kiteellä, kun vastaavaa translatiivimuotoista partisiippia kuulee aina Liperissä ja Kontiolahdella asti. Vaikka Savonlinnan seudun murteet muistuttavatkin monessa suhteessa Pohjois-Karjalan eteläosien murteita – esim. Kettusen kartastossa alueet Säamingistä Soanlahteen saakka muodostavat yhden murreryhmän, »savon itäisen ulkoryhmän eteläryhmän» (1930: 192–202; 1940; ks. myös Turunen 1959: 5) –, murrealueet erottuvat selvästi toisistaan mm. juuri *saada tehneen* -rakenteen käytössä. Tältä osin Savonlinnan seudun murteet nimittäin liittyvät eteläsavolaisiin Juvan, Anttolan, Sulkavan ja Puumalan murteisiin, joille rakenne on hyvin luonteenomainen. Näiltä savolaisalueilta *saada tehneen* -tyypin levikki jatkuu Lemmin seudulle ja Ruokolahdella lähtien verrattain yhtenäisenä läpi Kannaksen inkeriläismurteiden rajalle saakka.

Lönnbohm on Jääsken, Kirvun, Rautjärven ja Ruokolahden murteiden *saada tehnee* -tapauksia kommentoidessaan ollut epävarma siitä, edustavatko partisiipit alkuaan *n*- vai *ks(i)*-loppuisia muotoja (1879: 80). Eri mahdollisuuksia pohdittuaan hän kuitenkin arvelee muotojen olevan akkusatiiveja. *n*-loppuisuudesta ei ole epäilystä; sen paljastavat rakenteen levikkialueen pohjoisosien esimerkit. *-n*:stä on jälkiä paikoin kannakselaismurteissakin (Rautu *ei sua tehnienkää*).

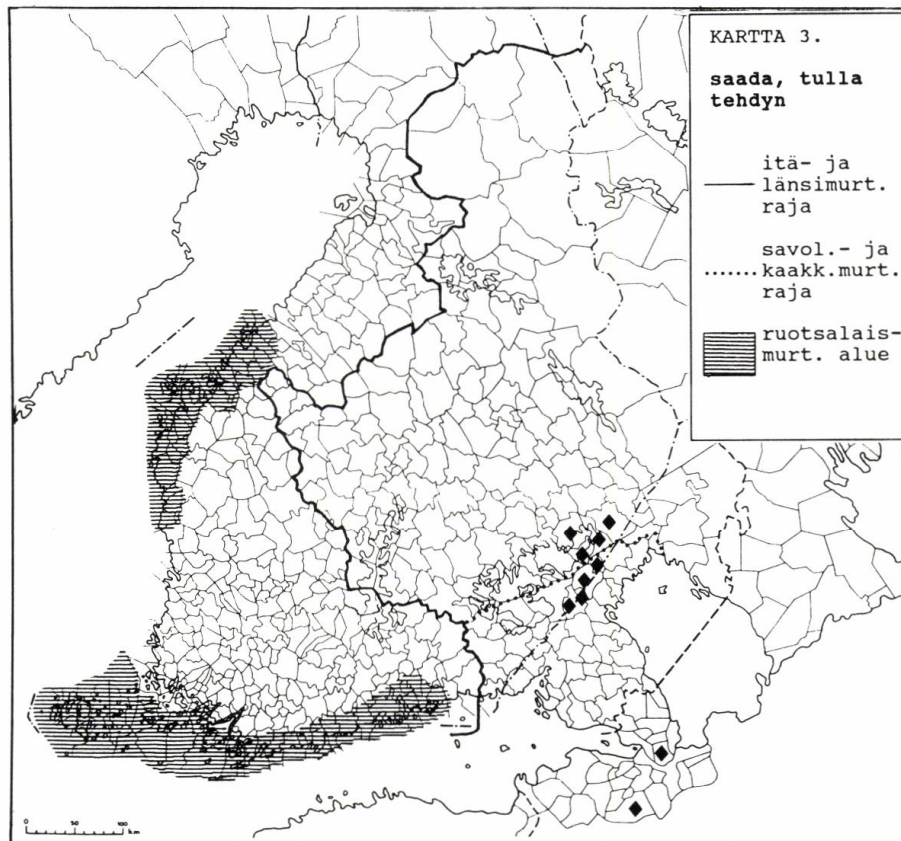
Loppu-*n*:n ja osittainen loppu-*k*:n kato savolais- ja kaakkoismurteiden rajalla on paikoin synnyttänyt analogisia muotoja: *n*-loppuinen partisiippi edustuukin loppukahdenteisena tai jopa *k*-loppuisena, esim. Sääminki *kouku millä suahaal laota lyöneek kiinis seinää*; Kitee *Kohan mie saan homman tehneek*; Ruokolahti *saatii puut raivanneep pois* (MA Kari Toiviainen 1979). *n*-loppuisten muotojen sekaantumista *k*-loppuisiin esiintyy useissa muotoryhmissä mm. Etelä-Savossa (Mielikäinen 1981: 292–305).

Translatiivimuotoisen aktiivin 2. partisiipin tavoin akkusatiivimuotoisena partisiippinakin voi olla niin transitiivi- kuin intransitiiviverbi. Aineistoni kaikista, n. 200:sta *tehneen*-tyyppisestä partisiipista runsaat puolet on transitiivisia.

2.3. *n*-loppuinen akkusatiivi on aktiivin 2. partisiipin sisältävästä *saada tehneen* -rakenteesta levinnyt osin myös passiivin 2. partisiippiin (*saada, tulla tehdyn*). *Saada tehneen* -alueen keskeltä savolais- ja kaakkoismurteista rakenteesta on seuraavia esimerkkejä:

KITEE jotta *tul' vierretyn; eij_ook tulluna keitetj* jäläkruokija; kuv vua *suap heinijä tehyn* (MA Marjatta Vasara 1967–68) | KESÄLAHTI kyllä niitä [lehdeksiä] söi lehmättih hyvästik kun ne *tul'* hyvästik *korjatun* (MA Katri-maija Lehtinen 1982); nyt *ei tullu ammutun* || KERIMÄKI *oha* sitä *tulluk kiitetyn* (SKNA 14918: 1); keveelä kun *suatii* se nuotta, sitte viimesen kerrav *veetyj* ja (SKNA 15210: 1) | PUNKAHARJU männä kesänähä sielä vielä par kertoo, *tul' käyvyn* nuotala; tiälähä *sit_on tullu' 'eletyn; tul' myyvvj* ja *hävitety* pois (SKNA 7335: 2) || PARIKKALA se ko *sai ahetu* sitte, lämmittee [piti riittä] (SKNA 609: 2) | SIMPELE sem peräst ku *sai viskatun* ni sitte (SKNA 8503: 2) | PARIKKALA—SAARI—SIMPELE *sai käyvvj* sen koulun (Heikki Leskinen 1963: 107) | RAUTJÄRVI va *eij_oot tult käyvyv* vaik teä ei olt nyt nii ettääl.

Nämä pitäjät muodostavat oman pienen mutta tiiviin levikkialueensa (kartta 3). Vastaavanlaisia tapauksia löytyi lisäksi pari inkeriläismurteista: Keltto *ei tult käyn ajan, siel laskiaisen ajos* (SKNA 5495: 1); Koprina *sit ko, saatii jo sukat tehhy* ni (SKNA 8719: 2). Näiden akkusatiivimuotoisten partisiipin yleistymien yhteydessä *tulla*-verbi on tavallisempi kuin *saada*.

3. Rakenteiden kehityksestä ja yleisyyssuhteista

3.1. Kartasta 2 näkyy, että *saada tehneen* -rakenteen valta-alueita ovat varsinaiset kaakkoismurteet sekä niihin rajautuvat eteläiset savolaismurteet. Kaikkialla tämän rakenteen rinnalla tavataan tosin vaihtelevassa määrin muitakin variantteja. Eteläisissä savolaismurteissa (Juvalta Kerimäelle ja Punkaharjulle) sekä varsinaisten kaakkoismurteiden pohjoisosissa (Ruokolah- ti, Jääski, Kirvu) *saada tehneen* on valtaedustuksena. Rakenteen esiintymis- frekvenssistä kannakselaismurteissa taas kertoo jotakin se, että 62 nauha- tunnin litteraatioissa (säilytteillä SKNA:ssa), joita olen käyttänyt muiden lähteiden täydennykseksi, esiintymiä on 14. Tässä aineistossa on lisäksi kymmenkunta *saada tehtyä* -tapausta, ja selvänä enemmistönä on *saada tehdyksi* (n. 70 esiintymää).

Voisi kuitenkin päätellä, että *saada tehneen* -rakenne on peräisin juuri varsinaisista kaakkoismurteista. Sieltä nimittäin on havaintoja akkusatiivi- muotoisen 2. partisiipin käytöstä eräiden muidenkin verbien yhteydessä. *Tehneen*-tyypeistä partisiippiä tavataan 1. infinitiivin lyhemmän muodon si- jasta *pitää*, *taitaa* ja *voida* -verbeihin liittyneenä Länsi-Kannaksella. Esi- merkkejä:

JOHANNES Mut *tais* se jäänee kui monelt tytölt näkemätä; Ja ne *taisiit* siint *saanee* enemmäkii; jo *taisiit männeen* iltayöstä; Yks *tais olleen* (Virtaranta 1982: 181, 219, 221, 225) | KOIVISTO vai Einoha sen *tais tuonee*; se *tais ollee* saksalaista oikee; meri *piti olnee* sano Aleksikkii sillo, se oli iha tyyn (MA Tapani Lehtinen 1967–68) | KUOLEMAJÄRVI ja sannoot jot sit *ois pittäänt syöneekii* sitä lihhaa monikkaat (Kettunen 1930: 275) | VPL. UUSIKIRKKO hänelkii kaheksa *tais olnee* [lapsia]; sinne *tais* jonkuu verra *karisnee*; kyl ne *taisiit* kaik *kuolnee* [lapset]; hää *tais sotkehunnee* näist paikanimist; *ei voint ollee* [’ehkei ollut’] (MA Mirja-Liisa Heininen 1969–70) | KANNELJÄRVI kaks kertaa se *tais käynee* tuo (SKNA 6865: 1).

Näiden esimerkkien *pitää tehneen* -rakenteet (Koivisto, Kuolemajärvi) merkitsevät suunnilleen samaa kuin ’kuulemma teki t. tehtiin, kuuluu tehdyn’. Tässä merkityksessä rakennetta tavataan erityisesti länsimurteissa ja sitä esiintyy vanhassa kirjasuomessakin (Ikola 1961: 277–298). Hieman tähän verrattava mutta merkitykseltään kuitenkin erilainen on Säämingistä merkitsemäni yksinäistapaus: *naisiim pit männä, suaneev* [’oli mentävä, saatava’] *vehnät seipäile*. Sirelius mainitsee vielä Jääsken ja Kirvun murteesta vastaavanlaista partisiipin käyttöä *keritä*-verbin yhteydessä: *Senku kerittii lähtenee* (1894: 125). Hänen mukaansa *keritä*-verbiin voi kyllä liittyä myös aktiivin 2. partisiipin translatiivi: *Sillo kaavuttii, ku kerittii männeeks* (mts. 124).

Näyttäisi siltä, että *saada tehneen* -rakenteen akkusatiivimuotoinen partisiippi on yleistetty sellaisista partisiippirakenteista kuin *he kuuluivat käyneen kouluu*; *se tuntui sopineen*; *leipä näkyy ~ näyttää loppuneen*. Näissä rakenteissa finiittiverbi ilmaisee aistivaikutelmaa (yleiskielessä tällaiseksi verbiksi kävisi myös *osoittautua*; Ikola 1978: 25–28). Matriisilauseessa ja upotetussa lauseessa on sama subjekti, tavallisesti yks. tai mon. 3. persoonana. Muissakin persoonissa rakenne on mahdollinen: *Sinä kuulut saaneen kirjeen* (Ikola mts. 25); *Minä kuuluin nukahtaneen nojatuoliin*; *Me kaikki kuuluimme nukkuneen*; *Tekin näytte saapuneen*. Tässä rakenteessa 2. partisiippi voi olla passiivisakin, kuten *kuului käytetyn, näkyy lähdetyn*, ja tämä on voinut vaikuttaa *sai viskatun, tul’ vierretyn* -tyyppisten tapausten syntyyn.

Tukena *saada tehneen* -rakenteelle ovat voineet olla muutkin referatiiviset lauseenvastikkeet, esim. sellaiset, joissa upotetun lauseen predikaatti on eksistentiaalinen (esim. Juva *kuuskymmentä torppariako ne sano olleen*; Sääminki *kertovat heilä tapahtunneenni semmose*) tai yksipersonainen (*isä kertoi sataneen lunta*). Joskus referatiivisen lauseenvastikkeen aktiivin 2. partisiipilla voi olla passiivinen merkitys: *em mie tiijjä muuta puuta kettäneen* [’ketettäneen’] *ku sitä pajjuu* (Vpl. Uusikirkko, MA). Partisiippi voi tietysti olla myös passiivimuotoinen, esim. *kyllähän ne sano kylyvety* (Kesälahti, MA). Lisäksi sellaisetkin partisiippirakenteet, jotka yleiskielessä ovat posses-

siivisuffiksillisia, ovat usein murteittain omistusliitteettömiä ja voisivat toimia mallina *saada tehneen* -rakenteen partisiippimuodolle, esim. *em muistan nähneen kuuna päivänä; kun se isäntä sitten sanoki' iheh hämmennellee; kilo kymmentä killoa kohtis sanovat tarvinnee* (Kesälahti, MA). Partisiippirakenteiden ja *saada tehneeksi* -rakenteen sekaantumisesta voisi kertoa se, että kahdessa *saada tehneen* -tapauksessa on omistusliite: *oisit sie suanu antaneiskii* (Kesälahti) ja *ko mie en saant liharuokaa syöneeni* (Kirvu).

Suomen kansan vanhoissa runoissa on referatiivisia lauseenvastikkeita, joissa aktiivin 2. partisiippi on translatiivimuotoinen: *Luulin päivän paistaneeks', Paisto veikon paian kaulus, Luulin kuun kumottaneeks'* (IV: 1, 1313; ?Moloskovitsa – Tyrö); *Kun mie riskin riihessäis, Sanoit riihen riskanneeks, Kun mie paukin parsillais, Sanoit parret paukkaneeks* (V: 1, 1116; Lempaala). Toisaalta joukossa on akkusatiivimuotoisiakin partisiippeja, esim. *Sanot Ruskon puskenie, Lähtemän lävistänie* (V: 2, 1343; Lempaala). Voi hyvin olettaa, että tällainen muotojen kahtalaisuus on ollut omiaan siirtymään myös *saada tehneeksi* -rakenteeseen.

Partisiippirakenteiden vaikutusta *saada tehneen* -tyyppisten tapausten syntyyn pitää mahdollisena jo Lönnbohm (1879: 80). Kahdesta peräkkäisestä verbistä, apuverbimäisestä finiittimuodosta ja aktiivin 2. partisiipin akkusatiivista, koostuva rakenne on jo frekvenssinsäkin puolesta voinut toimia mallina ja viedä mukanaan muitakin kahden verbin sanaliittoja. *Saada* ja *tulla* -verbien yhteyteen *tehneen*-partisiippi on vakiintunut parhaiten ja pääsyt tällaisena kiteytyneenä rakenteena myös leviämään verrattain laajalle alueelle kaakkois- ja savolaismurteisiin.

3.2. *Saada tehneen* -rakenteen esiintyminen Etelä-Savon ja Savonlinnan seudun murteissa kuvastaa osaltaan näiden alueiden asutushistoriaa. Etelä-Savon itäosat, Juvan–Puumalan–Sulkavan seudut, samoin kuin Suur-Sääminki, ovat saaneet keskiajalta lähtien asutusta Muolaan, Jääsken ja Lappeen suunnalta. Lisäksi asukkaita on tullut Laatokan Karjalasta, Jaakkiman–Kurkijoen tienoilta. Tämä näkyy mm. Etelä-Savon ja Säämingin seudun paikannimissä sekä vanhojen asiakirjalähteiden sukunimistöissä. (Lappalainen 1970: 215–225; Pirinen 1988: 392–398, 403.) Länsikarjalainen vaikutus on Etelä-Savoon ollut vahvaa vielä historiallisen ajan alussa: tuolloin Jääsken, Lappeen ja Taipalsaaren asukkaita on pidetty naapuripitäjäläisinä, joiden pohjoiseen päin suuntautuneelle muutolle ei ole ollut estettä. Sen sijaan Laatokan rannan karjalaisista sisämaan savolaiset ovat jo tunteet eroavansa. (Pirinen mts. 288.) Kannakselaista ja vuoksenlaaksolaista perua voidaan nähdä kaakkoismurteisiin rajautuvilla eteläisillä savolaisalueilla vielä useissa äänne- ja muotoseikoissa, joista osa tosin on jäämässä

savolaisen valtaedustuksen varjoon. Tällaisia äänteellisiä piirteitä ovat mm. geminaattanasaalien ja -likvidojen lyheneminen, *aa:n* ja *ää:n* diftongiutumattomuus (länsikannakselaisuus), *ea*, *eä* -yhtymien edustuminen osin *ia:na*, *iä:nä* (*korki[j]a*), švaavokaalin puuttuminen tai ylilyhyys sekä *ts:n* vastine *ss* (: *s*). Loppu-*n:n* ja *-k:n* osittainen kato on ollut jo puheena; savolaismurteisissa kadon osuus kasvaa sitä mukaa mitä etelämmäs tullaan. Muoto-opillisia kannakselaismurteiden piirteitä ovat puolestaan esim. metateettiset yks. 1. ja 2. persoonan omistusliitteet (*poikain*, *äitiis*), *-sen* ~ **-sek* yks. 3. persoonan omistusliitteenä ja *osajaa*, *karkajaa* -tyyppiset supistumaverbien muodot.

Saada tehneen -rakenteen kannakselaiseen syntyyn viittaa lisäksi se, että Suomen kansan vanhoissa runoissa rakennetta on merkitty Inkeristä Suomenlahden etelärannikon murteista. Runomuistiinpanoista on paikoin vaikea päätellä, onko kysymys inkeriläismurteesta vai inkeröismurteesta, erityisesti silloin, kun inkeröismurteiden piirteitä esiintyy mutta vain satunnaisesti. Tyypillisimpien piirteiden perusteella (esim. Porkka 1885; Sovijärvi 1944: 191–201; Ariste 1956) voitaneen seuraavia Soikkolan ja Hevaan esimerkkejä pitää inkeröismurteisina, kun taas Narvusin säkeet edustavat suomen kaakkoismurteita. Enemmistö muistiinmerkinnöistä on 1800-luvun jälkipuoliskolta, nuorimmat ovat vuodelta 1900:

NARVUSI *Ei saant poika oppineen* (SKVR III: 1, 66; D. E. D. Europaeus 1853); *Sai kullat kuluttanee*, Hope'et nuo *hoitanee* (III: 2, 2192; V. Alava 1892); *Saapik saahan liittänee*, Varsan *vienee* vaolle (III: 2, 1751; V. Porkka 1881–83); *Kun sai herrat herkuttanee*, Miekat kaikki *miellyttänee*, Kasakat *kannustanee* (III: 3, 3029; J. Fr. Ruotsalainen 1900) || SOIKKOLA *Sai väen väsyttänee*, *Sai lapset nukuttanee* (III: 1, 1230; V. Porkka 1881–83); *Sai illan kuluttanee*, *S[ai]* väen *väsyttänee* (III: 1, 1235; V. Porkka 1881–83); *Sai nuoret nukuttanee*, Vanhempaist *vaivuttanee* (III: 2, 1340; V. Porkka 1881–83) | HEVAA *Sai rukkoist jauhaneen* Ja *veelleen* vehnät kaikki (IV: 2, 2121; V. Porkka 1881–83); *Sai oluen keittäneen*, *Sai* vaahen *valuttanneen*, *Sai* kuurnan *kulettanneen* (IV: 3, 4053; V. Alava 1891).

Nykymurteista tällaisia tapauksia ei löydy. Inkeriläismurteiden aineistossani, n. 55 nauhatunnin litteraatioissa (SKNA), on vain kaksi *saada tehdyn* -tyypin esimerkkiä, Keltosta ja Koprinasta (kartta 3); ne ovat nähtävästi muistona *saada tehneen* -rakenteesta. Myös inkeröismurteiden muista näytteistä (Laanest 1966; Nirvi 1971; lisäksi SKNA:n litteraatioita 20 nauhatunnista) esiintymät puuttuvat.

Inkeriläismurteet ovat syntyneet kannasmurteiden levittäytymisestä etelään. Erityisesti 1600-luvulla väestöä siirtyi Äyräpään kihlakunnasta Inkeriin. Suomenlahden etelärannikolla äyrämöisten asuinalue kosketti inkeröismurteiden aluetta, ja kielellisesti useat kylät ovatkin olleet sekakylä,

mikä kuvastuu myös vanhoista runomuistiinpanoista. Inkeriläisalueen itäosiin ovat puolestaan vaikuttaneet Kannaksen itäpuolen savakkomurteet. (Ks. Ruoppila 1955: 10–15; 1984: 12–13; Nirvi 1961: 131–132.) Inkeriläismurteisiin *saada tehneen* -rakenne on siis voinut levitä yhtä hyvin länsi- kuin itäkannakselaistenkin murteiden välityksellä. Soikkolan ja Hevaan murteissa rakenne on mitä ilmeisimmin ollut naapuruston suomalaismurteiden vaikutusta. Varsinaisista inkeroismurteista koko rakenne *saada tehdyksi* ~ *tehneeksi* nimittäin puuttuu, ja sen sijasta käytetään merkitykseltään läheistä *saada* 'voida' + 1. inf. lyhempi muoto -konstruktiota, esim. Soikkola *perä* [nuotassa] *oli niin tihti* ['tiheä'], *sidä et saant parennaa* ['korjata'] *kävyl* (Nirvi 1971: s.v. *kävy*); *händ piittää aim purettaa* ['syöttää'] *ku itse ei saa sjoövvä* (s.v. *purettaa*). Sama käytäntö näyttäisi vallitsevan myös karjalassa lukuun ottamatta pohjoisimpia murteita, joissa tavataan *saada*-verbin yhteydessä erityisesti passiivin 2. partiisiin translatiivia, kuten suomessakin.

3.3. Suomen kansan vanhoista runoista paljastuu, että *saada tehneeksi* -rakenteen levikki on aiemmin ollut huomattavasti nykyistä laajempi. Rakenteesta on seuraavia merkintöjä:

Itäiset savolaismurteet:

ILOMANTSI *Sain* ko'on *ko'onnehex*, Varren tuiki valmehex (SKVR VII: 2; 2134; Europaeus 1846) | KONTIOLAHTI *Sai* petran *pesseheksi* Sekä hirven *sukineeksi* (VII: 2, 1341; A. Rytönen 1895) | ENO *Sai* venehen *tehneeksi*, *latoneksi* puisen purren (VII: 1, 605; Lönnrot 1828) | KIIHTELYSVAARA *Sai* teljot *tehneeks*, Per kuaret *panneeks* (VII: 1, 603; A. Rytönen 1895) | TOHMAJÄRVI ennenkun *o(n) soanut ottaneeks* (VII: 3, 54; Hakulinen 1891) | KITEE *Saivat* niityn *niittäneeksi*, Kortteet *kuataneeksi* (VII: 4, 2734; Pennanen 1896) | PÄLKJÄRVI Niin kun *suap lukeneeks* ja *painelleeks* (VII: 4, 2181; Massinen 1891) | KORPISELKÄ *Sain* piian *pitäneheksi*, *Maanneheksi* emoisen lapsen (VII: 1, 893; Europaeus 1845).

Sydänsavolaiset murteet:

LAPINLAHTI *Saatiin* olut *panneheksi* (VI: 1, 63; J. V. Hirvonen 1892) | MAANINKA maat ja meret maenitkoo, *sanoneeksi saakoon* (VI: 1, 511; A. Rytönen 1925) | HEINÄVESI Jos koira makkoo korom piälä, jotta ilema kulukoo alaten, nii *ei* sitä *sual lumonneeks*, mut jos se makkoo muassa, nii sen *suap lumonneeks* (VI: 2, 6312; T. Mäkipalo 1934) | JOROINEN tahi minkä veite(n) hyvää(n)sä *suap kuapa'sseeks'* (VI: 2, 5603; A. Kinnunen 1884) | JUVA *Sai* väiän *nukuttanexi*, Valkia *sammuttanexi* (VI: 1, 464, Gottlund 1816).

Sortavalan seudun välimurteet:

UUKUNIEMI *Sai* hirven *sukineeks*, Poropetran *pesseeks* (VII: 3, 1010; Pennanen 1896).

Varsinaiset kaakkoismurteet:

PARIKKALA *Saipa* neito *lähteneeksi* (XIII: 1, 421; Pennanen 1896) | VPL. UUSIKIRKKO *Sai* tuo neito *saaneheks[i]*, Morsiamen *tuoneheksi* (XIII: 1, 1488; Europaeus 1847) | SAKKOLA *Sai* tuo neito *menneheksi*, kaikki kaupat *tehneheksi* (XIII: 1, 355; Ahlqvist 1854).

Inkerin suomalaismurteet:

LEMPAALA *Sai* naisen *nainehekse*, Toveritsan *tuoneheks* (V: 1, 234; Borenius 1889) | VUOLE Sitte *sai* neito *lähteneeks*, Toisen jalan kengitetyks (V: 1, 275; V. Alava 1894) | TOKSOVA *Sain* mie virret *virkkaneeksi*, Laulun nuotit *laskeneeksi* (V: 2, 933; Saxbäck 1859) | TYRÖ *Sai* hän neioin *saaneheksi*, Morsiamen *tuoneheksi* (IV: 2, 1916; V. Porkka 1881–83) | SERPETTA (Medussi) *Sain* teloista *tehneheksi*, Valkamoista valmiheksi (IV: 2, 2171; V. Porkka 1881–83) | KOPRINA *Sai* mulle *sanoneheksi* (IV: 3, 3859; I. Kuha 1909–10) | ?MOLOSKOVITSA–TYRÖ *Sai* hän naisen *saaneheksi*, Morsian *tuoneheksi* (IV: 1, 1151; Törneros–Tallqvist 1859) | NARVUSI *Sai* miun *synnyttäneeksi* (III: 1, 144; J. Länkelä 1858).

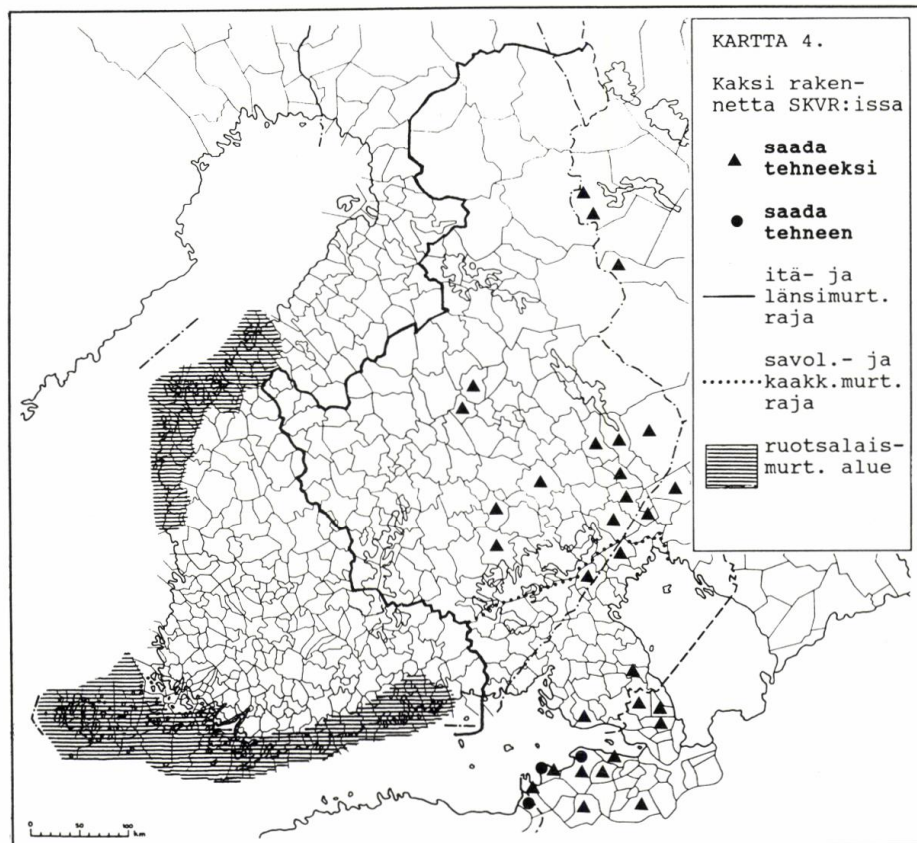
Inkeröismurteet:

SOIKKOLA *Sai* tuo sukset valmiheksi, Kelkat kerran *tehneheksi* (III: 2, 1267; V. Porkka 1881–83) | HEVAA *Sai* neioin *saaneheksi*, Morsiamen *tuoneheksi* (IV: 2, 1909; V. Porkka 1881–83).

Vienan Karjalan murteet:

VUOKKINIEMI (Tsena) *Sai* oluen *panneheksi* (I: 2, 774; Topelius 1821) | LATVAJÄRVI *Sai* oloni *panneheksi* (I: 2, 773; Karjalainen 1894) | MIINOA (Kiimasjärvi) *Šai* muna *murennehekši* (I: 1, 20; Borenius 1872).

Maaningan ja Heinäveden runomuistiinpanojen *saada tehneeksi* -esiintymät ovat 1900-luvulta; muut ovat 1800-luvulta, eräät jo 1800-luvun alkukymmeniltä. Merkintöjen perusteella *saada tehneeksi* -rakenteen aluetta ovat olleet itämurteiden itäosat: kaakkoismurteet, itäiset savolaismurteet ja osin myös sydänsavolaiset murteet. Lisäksi tapauksia on merkitty Kainuun murteisiin rajautuvista Vienan karjalaismurteista sekä inkeröisalueelta, jossa rakenne on jälleen suomen kaakkoismurteiden vaikutusta. (Kartta 4.) Levikkikuvaa tarkasteltaessa on kyllä otettava huomioon, että aineistoakin on eniten juuri itämurteista: paitsi että runoja on Itä-Suomesta lukumääräisesti eniten, juuri näiltä seuduista on saatu muistiin valtaosa pitkistä, kertovista runoista, joissa on käytetty syntaktisesti vaihtelevia rakenteita. Länsisuomalaiset runot taas ovat enimmäkseen lyhyitä loitsuja, hokuja tai loruja.

Vanhojen runojen muistiinmerkitsemisajoista nykymurteisiin *saada tehneeksi* -rakenteen levikkialue on supistunut suunnilleen puoleen. Ratkaisevin muutos näyttäisi tapahtuneen inkeriläismurteissa: nykymurteiden aineistossa ei ole ainoatakaan esiintymää, kun runomuistiinpanoissa niitä on niin pohjois-, länsi- kuin eteläosistakin murreryhmää. Aktiivimuotoisen 2. partisiipin translatiivin on syrjäyttänyt vastaava passiivimuoto (*saada tehdyksi*). Sen rinnalla tavataan paikoin (Tuuterissa ja Valkeasaassa) passiivin 2. partisiipin partitiivia. Samanlainen on ollut kehitys Vienan suomenvärisissä karjalaimurteissa: 1920–60-luvuilla kerätyissä kielennäytteissä esiintyy enää passiivin 2. partisiipin translatiivia ja aivan satunnaisena partitiivia (Eino Leskinen 1936; Virtaranta 1958 ja 1971). *Saada tehneeksi* on harvinainen myös nyky-yleiskielessä. Nykysuomen sanakirja sen mainitsee, mutta esim. Lauseopin arkiston yleiskielen aineistossa sitä ei esiinny lainkaan (Ikola–Palmäki–Koitto 1989: 465).

Jo aiemmista tutkimuksista on käynyt ilmi, että hämäläismurteissa ja lounaisissa välimurteissa vallalla olevaa passiivin 2. partisiipin partitiivia käytetään *tulla* ja *saada* -verbien yhteydessä laajalti itämurteissakin, niin savolaisalueella kuin eri puolilla kaakkoismurteita (Sademiemi 1974: 106; Mielikäinen 1984: 136). Lauseopin arkiston aineiston valossa näyttäisi siltä, että

Saada tehneeksi ~ *tehneen* -rakenne suomen murteissa

partitiivi on yleistymässä Etelä-Savossa ja kaakkoismurteissa (Ikola – Palomäki – Koitto 1989: 463–464). Jos otetaan huomioon Suomen kansan vanhojen runojen esiintymät, voidaan karkeahkosti hahmotella asetelman 1 mukaiset kehityslinjat. Niistä näkyy, että *saada tehneeksi* ja *saada tehneen* -rakenteet ovat vetäytyneet etelästä pohjoiseen päin. Eniten kirjavuutta on kannakselaimurteissa sekä savolais- ja kaakkoismurteiden rajoilla: osassa aluetta *saada*-verbin yhteydessä voi vaihdella peräti viisi eri partisiippimuotoa. *Saada tehdyksi* on valtaedustuksena laaja-alaisin. Sitä tavataan yleisimpänä varianttina koko savolaisalueella sen kaakkoisosia lukuun ottamatta sekä suurimmassa osassa kaakkoismurteita.

	valtaedustus	harvinaisempi	väistymässä	väistynyt
inkeril.-murteet.	<i>saada tehdyksi</i>	<i>saada tehtyä</i>		<i>saada tehneen</i> <i>saada tehneeksi</i>
kannaksel.-murteet	<i>saada tehdyksi</i>	<i>saada tehneen,</i> <i>saada tehtyä</i>	<i>saada tehneeksi</i>	
savol.- ja kaakk.murt. rajaseutu	<i>saada tehneen</i>	<i>saada tehneeksi,</i> <i>saada tehdyksi,</i> <i>saada tehtyä,</i> <i>saada tehdyn</i>		
P-Savon ja P-Karjalan eteläosat	<i>saada tehneeksi</i>	<i>saada tehdyksi,</i> <i>saada tehtyä</i>		
savol.murt. länsi- ja pohj.osat	<i>saada tehdyksi</i>	<i>saada tehtyä</i>		

ASETELMA 1. *Saada tehdyksi* -rakenteen variantit itämurteissa.

Runomuistiinpanoista ja nykymurteiden edustuksesta nähdään, että *saada tehneeksi* ~ *tehneen* -rakenteen partisiipit ovat nykyään yhä useammin intransitiivisia (vrt. Ikola 1959: 47–48, 51–52). Lisäksi vanhoissa runoissa tällaisten rakenteiden *saada*-verbi taipuu yhtä poikkeusta (Lapinlahti) lukuun ottamatta aina persoonamuodoissa, kun taas tuoreemmissa esimerkeissä passiivi yleistyy.

Vanhoissa runoissa on tapauksia, joissa *saada*-verbi ja aktiivin 2. partiippi eivät muodosta semanttisesti samansisältöistä rakennetta kuin nykymurteissa. Tämä käy ilmi esim. seuraavista säkeistä, jotka edustavat lähinnä suomen ja karjalan sekamurteita: *sai olo* [’olut’] *hapanneheksi*, *mesi miesten*

juotavaksi (SKVR VII: 1, 830; Ilomantsi); *Sai liinat livonneheks* (VII: 3, 627c; Suistamo). Näissä esimerkeissä *saada*-verbin merkityksenä on 'tulla', ja siten tapaukset ovat hyvin lähellä *tulla tehneeksi* -rakennetta, vaikkakin partisiipit on vielä jäsennettävä predikatiiviadverbiaaleiksi. Vielä selvemmin tämä *saada*-verbin merkitys näkyy passiivin 2. partisiipin yhteydestä, esim. inkeriläis- ja inkerioismurteiden tapauksista *Sai oronen syötetyksi* (IV: 1, 67; ?Venjoki); *Sai neittoi vihityksi, Sai häät pietyksi* (IV: 2, 1892; Hevaa); *Sai tuo keitos keitettyksi* (III: 1, 341; Soikkola). Joskus partisiippi on aktiivissa, vaikka konteksti vaatisi passiivimuotoa: *Tuopa seppo Ilmorinen Takoja ijän ikuinen Päivät sampuu takoo, Yöt neittä lepyttelöö; Sai sampu takoneeksi, Vaan ei neity miessutuksi* (I: 1, 30; Akonlahti); *sai nuotta kuvonneheksi, silmeä sata valmeheksi* (VII: 3, 627c; Suistamo).

Eräänlaisena *saada tehneeksi* -rakenteen esiasteena voisi pitää myös seuraavaa: *Sai neion käenneheksi sekä neion menneheksi* (XIII: 2, 4541; Rautu). Tässä *saada*-verbin merkitys on nykysuomen mukainen mutta partisiipeilla on selvä adverbiaalinen luonne; merkitys on likimain 'sai neidon käkeämään sekä neidon menemään'.

Viime vuosisadan kansanrunomuistiinpanoista kuvastuvat *saada*-verbin ja siihen liittyvän partisiipin rakenteeksi kehittymisen eri vaiheet: paikoin tuo kehitys on vielä ollut kesken, kun taas osassa murteita jo kiteytyneellä rakenteella on ilmeisesti pitkän aikaa ollut rinnakkaismuotojakin. Vajaan sadan vuoden ajalta on selvästi nähtävissä, kuinka osa kilpailevista varianteista on menettänyt alaansa toisten taas laajentaessa levikkiään. Jatkuva kehitys kuvastuu myös nykypuhekielessä: siinä *saada*- ja *tulla*-verbeihin liittyvät passiivin 2. partisiipin translatiivi ja partitiivi ovat jo eriytymässä omiin semanttisiin tehtäviinsä. Partitiivilla voidaan siten ilmaista frekventatiivisuutta ja huoletonta, etäistä asennetta kuulijaan, kun translatiivissa (*saada tehdyksi*) on vielä jäljellä loppuun suoritettun tekemisen merkitys. (Mielikäinen 1984: 136–138.)

LÄHTEET

- ARISTE, P. 1956: Isuri keelest. — Emakeele Seltsi aastaraamat II s. 32–52. Tallinn.
 FORSBERG, HANNELE 1988: Pohjois-Karjalan murrenäytteitä. Joensuu.
 HANNIKAINEN, O. 1886: Kielenmurteesta Parikkalan pitäjässä. Suomi II: 19. Helsinki.
 HUKKA, EIJA (toim.) 1989: Jo pätii piästellä. Sananparsia Kiteeltä. Kansanelämän kuvauksia 29. Hämeenlinna.
 HY = Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen kokoelmat.
 IKOLA, OSMO 1978: Lauseenvastikeoppia. Tietolipas 76. Helsinki.
 ——— 1959: Eräistä suomen syntaktisista siirtymistä. — Sananjalka 1 s. 39–60. Turku.

- 1961: Das Referat in der finnischen Sprache. Syntaktisch-stilistische Untersuchungen. Suomalaisen Tiedekatemian toimituksia. Sarja B. Nide 121. Helsinki.
- IKOLA, OSMO—PALOMÄKI, ULLA—KOITTO, ANNA-KAISA 1989: Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia. SKST 511. Mänttä.
- INKILÄ, ARVO 1938: Vuorokauden ositus ja ilmansuunnat vanhojen juvalaisten tietämyksessä. — Vir. s. 21—38.
- JoY = Joensuun yliopiston suomen kielen laitoksen kokoelmat.
- JUUSELA, KAISU—PAUNONEN, HEIKKI (toim.) 1978: Murrenäytteitä sadan vuoden takaa. Helsingin Suomalaisen Alkeisopiston oppilaiden muistiinpanoja vuosilta 1878—1886. Castrenianumin toimitteita 19. Helsinki.
- KARHU, ANNA 1987: Ruokolahden murteen lohkeamat. Pro gradu -työ. JoY.
- KETTUNEN, LAURI 1930: Suomen murteet I. Murrenäytteitä. SKST 188. Helsinki.
- 1940: Suomen murteet III A. Murrekartasto. SKST 188. Helsinki.
- LA = Lauseopin arkiston kokoelmat. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Turku.
- LAANEST, A. 1966: Isuri murdetekste. Tallinn.
- LAPPALAINEN, PEKKA 1970: Säämingin historia I:1. Pieksämäki.
- LESKINEN, EINO 1936: Karjalan kielen näytteitä III. Ent. Povensan ja Kemin kihlakuntien karjalaismurteita. SKST 193. Helsinki.
- LESKINEN, HEIKKI 1963: Luoteis-Laatokan murteiden äännehistoria I. Konsonantit. SKST 275. Helsinki.
- LÖNNBOHM, O. A. F. 1879: Jääsken, Kirvun ja osittain Rautjärven ja Ruokolahden pitäjien kielimurteesta. — Suomi II: 13 s. 1—163. Helsinki.
- MA = Muoto-opin arkiston kokoelmat. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Helsingin yliopisto. Helsinki.
- MIELIKÄINEN, AILA 1981: Etelä-Savon murteiden äännehistoria I. Konsonantit. SKST 375. Jyväskylä.
- 1984: Rakenne *saada (tulla) tehdyksi ~ tehtyä* puhutussa kielessä. — Vir. s. 136—138.
- NIRVI, R. E. 1961: Inkeröismurteiden asema. Kalevalaseuran vuosikirja 41 s. 99—132. Helsinki.
- (toim.) 1971: Inkeröismurteiden sanakirja. Lexica societatis fenno-ugricae XVIII. Helsinki.
- 1974—81: Kiihtelysvaaran murteen sanakirja I—IX. Lappeenranta—Joensuu.
- Nyky-suomen sanakirja 1—7. Porvoo 1985—89.
- PAASONEN, H. 1890: Lauseopillisia havaintoja verbin ja konjunktion alalta. — Suomi III: 3 s. 185—225.
- PALANDER, MARJATTA 1983: Liperin murretta. Suomen kielen näytteitä 17. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 26. Helsinki.
- PIRINEN, KAUKO 1988: Savon keskiaika. — Savon historia I s. 265—436. Kuopio.
- PORKKA, VOLMARI 1885: Ueber den ingrischen Dialekt mit Berücksichtigung den übrigen finnisch-ingermanländischen Dialekte. Helsingfors.
- RUOPPILA, VEIKKO 1955: Äyrämöismurteiden äännehistoria. SKST 245. Helsinki.
- 1956: Etelä-Karjalan murreopas. Helsinki.
- (toim.) 1984: Itä-Kannaksen murre-sanakirja. SKST 392. Helsinki.
- RUOPPILA, VEIKKO—SOUTKARI, PENTTI (toim.) 1959: Suomalainen murrelukumisto. SKST 261. Helsinki.
- SADENIEMI, MATTI 1974: *Saada t. tulla tehtyä*. Vir. s. 105—106.
- SETÄLÄ, E. N. 1880: Suomen kielen lauseoppi. Oppikirjan koe. Helsinki.
- SIRELIUS, U. T. 1894: Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun kielimurteesta. Suomi III: 10. Helsinki.
- SKMK II = Suomen kansan murrekirja. Itämurteet. Sanakirjasäätiön toimituksia IV. Porvoo 1945.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia.

MARJATTA PALANDER

- SKVR = Suomen kansan vanhat runot I–XIV. SKST 121–151. Helsinki 1908–1948.
- SKNA = Suomen kielen nauhoitarkiston kokoelmat. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- SMSA = Suomen murteiden sana-arkiston kokoelmat. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- SOVIJÄRVI, ANTTI 1944: Foneettis-äännehistoriallinen tutkimus Soikkolan inkeroismurteesta. Suomi 103. Helsinki.
- TURUNEN, AIMO 1959: Itäisten savolaismurteiden äännehistoria. SKST 253. Helsinki.
- YLI-LUUKKO, EEVA–YLI-PAAVOLA, JAAKKO 1987: Kerimäen murretta. Suomen kielen näytteitä 29. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 50. Helsinki.
- Vir. = Virittäjä. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- VIRTARANTA, PERTTI 1958: Vienan kansa muistele. Porvoo.
- 1964: Suomen kansa muistele. Porvoo.
- 1971: Kultarengas korvaan. Vienalaisia satuja ja legendoja. SKST 303. Vammala.
- 1982: Länsi-Kannaksen murrekirja. Kotiseudun murrekirjoja 3. SKST 353. Vammala.
- VUORINIEMI, JORMA 1947: Punkaharjun murteen äänneoppia. Pro gradu -työ. HY.

The structure *saada tehneeksi* ~ *tehneen* in Finnish dialects

MARJATTA PALANDER

In standard Finnish the verb *tulla* 'come' can be followed by the active or passive second participle to express occasional action: *tulla tehneeksi* ~ *tehdyksi* 'come, happen to do'. The participle can also occur after the verb *saada* 'get', in the sense of a completed action (*saada tehdyksi* 'get done'; the Dictionary of Modern Standard Finnish also gives the active form, *saada tehneeksi*). Additionally, both verbs can occur with the partitive case of the second participle passive: *saada, tulla tehtyä*.

In the standard language it is rare to find *saada* combined with the active second participle. It occurs in modern vernacular dialects in the south and southeast of the Savo area and in the northernmost of the southeastern dialects. According to 19th century folk poetry records, the *saada tehneeksi* structure had a much wider distribution earlier: it has been attested in Russian Karelian dialects, east and central Savo dialects and southeastern dialects, even in the Finnish dialects of Ingria.

To some extent alongside this structure, and to some extent in more southern areas, on the Karelian Isthmus, *saada* and *tulla* occur with the active second participle in the accusative (*tehneen*). This is primarily found along the border areas of the southeastern and Savo dialects, in the east of Southern Savo and around Savonlinna. In practice this participle form is pronounced with a vowel, with the final *-n* dropped. In a small area on the border of the southeastern and Savo dialects the accusative form has also spread to the passive second participle (*saada, tulla tehdyn*).

This use of the *tehneen*-type participle evidently goes back to the original southeastern dialects: it was from these regions that settlement spread into Southern Savo and the Savonlinna area during and after the Middle Ages. There are also instances of the *tehneen* participle in 19th century Ingrian folk poetry, which is further evidence of an origin on the Isthmus.

The accusative form of the participle has apparently been generalized from other participle structures. Possible models might have been structures where the finite verb expresses a sense perception (*leipä näkyy ~ näyttää ~ kuuluu ~ tuntuu loppuneen* 'the bread appears ~ seems ~ is heard ~ is felt to be finished'). Other participle structures that might have influenced — even simply by being so frequent — include those where the embedded predicate is existential (*kuuskymmentä torppariako ne sano olleen* 'sixty crofters did they say there were?'), impersonal (*isä kertoi sataneen lunta* 'father said it had rained'), or passive (*sanoivat keitetyn* 'they said (it) was cooked'; compare *sai tehdyn* 'got (it) done'). Where the standard language has a possessive suffix on a participial nominal form, dialects often have a form without such a suffix (*em muistan nähneen* for *nähneeni* 'I don't remember having seen'). The influence of participle structures also seems to be seen in the fact that sometimes the possessive suffix is present in the *saada, tulla tehneen* structure (Kirvu: *en saant liharuokaa syöneeni* 'I didn't get any meat eaten'). Further, in old folk poems there are participle structures with variation between the translative and the accusative of the active second participle (*Luulin päivän paistaneeks* 'I thought the day had been shining', *Sanot Ruskon puskenie* 'you say Rusko had butted'). It is possible that such parallel forms have partly influenced the variation between *saada tehneeksi* and *saada tehneen*.

On the western Karelian Isthmus the *tehneen* form of the participle is used at least with the verbs *taida* 'seem', *pitää* 'should' and *voida* 'be able to' in place in the first infinitive (Johannes: *tais jäänee* = *taisi jäädä* 'seemed to stay, probably stayed'; Vpl. Uusikirkko: *ei voint ollee* = *ei ehkä ollut* 'perhaps was not'; Kuolemajärvi: *ois pitänt syönee* = *olisi pitänyt syödä* or *olisi kuulemma syönyt* 'should have eaten, would have apparently eaten'). These phrases have become structures with an inflecting finite verb plus an accusative participle, just as in the participle construction.

A comparison between old folk poetry and contemporary dialects shows that the participles in the *saada tehneeksi ~ tehneen* structure are nowadays increasingly intransitive, and also that the passive form of the verb *saada* is more widespread than earlier.

In the eastern dialects of Finnish the *saada tehdyksi* form is the majority form and the most widespread. It is the commonest variant in Ingrian dialects, on the Karelian Isthmus and in the northern and western Savo dialects. In all these areas the partitive of the passive second participle (*saada tehtyä*) also occurs to some extent. The variation is greatest on the border between the southeastern and Savo dialects: there the verb *saada* may be followed by as many as five different participle forms (*saada tehdyksi ~ tehtyä ~ tehneeksi ~ tehneen ~ tehdyn*).